

Wystawy plenerowe Domu Spotkań z Historią:

1. Warszawa, maj 1926

Wystawa składa się z dwóch części: pierwsza to prezentacja wojskowego zamachu stanu, do którego doszło 12 maja 1926 z inicjatywy Józefa Piłsudskiego; w drugiej części wystawa pokazuje stolicę lat 20. XX wieku i życie codzienne jej mieszkańców w najważniejszych punktach miasta takich, jak Krakowskie Przedmieście, Aleje Ujazdowskie czy Ogród Saski.

2. Warszawa, mała stabilizacja

Wystawa przypomina stolicę z czasów PRL i oddaje klimat okresu gomułkowskiego zwanego małą stabilizacją: spartakiada na stadionie X-lecia, woda sodowa z saturatorów, pokazy mody na murach Starego Miasta, otwarcie sklepu spożywczego, radziecki cyrk i tłumy plażowiczów nad Wisłą - oto klimaty, które przybliża. Fotografie obrazują codzienne życie mieszkańców Warszawy, wydarzenia polityczne, przemiany społeczne i urbanistyczne. Wystawie towarzyszy ilustrowana broszura i pocztówki poświęcone małej stabilizacji.

3. Warszawa-Budapeszt 1956

Powołanie Imre Nagya na stanowisko premiera Węgier zaowocowało ogłoszeniem Nowego Kursu (amnestia dla więźniów politycznych, likwidacja obozów, reforma gospodarcza). Ale niebawem Moskwa nazywa przemiany węgierskie "prawicowym odchyleniem" - w kwietniu 1955 Nagy został odsunięty od wszystkich funkcji.

Po XX Zjeździe KPZR i tajnym przemówieniu Chruszczowa w lutym 1956, zrehabilitowani zostali węgierscy komuniści zamordowani i uwięzieni w okresie stalinowskim. 6 października 1956 w ceremonii ponownego pochówku zrehabilitowanego László Rejka (skazanego na śmierć w 1949) ulicami Budapesztu przemaszerowało 200 tysięcy ludzi.

Węgry pragnęły demokratycznych przemian. Wielki wpływ, zwłaszcza na intelektualistów węgierskich, wywarły wydarzenia w Polsce: Poznański Czerwiec, strajki i rady robotnicze, dojście do władzy Władysława Gomułki. 22 październik na masowym wiecu w budapesztańskiej politechnice studenci ogłaszają 16-punktową rezolucję wzywającą do demokratyzacji kraju i wycofania wojsk sowieckich, powrotu Imre Nagya do władzy, poparcia przemian w Polsce. Wystawa opowiada o najważniejszych momentach tamtych wydarzeń.

4. Warszawa, stan wojenny

Wystawa ilustruje apogeum stanu wojennego, wykorzystując świadectwa indywidualne (wspomnienia, relacje, dzienniki) oraz fotografie archiwalne. Ekspozycja w polskiej i angielskiej wersji językowej.

Historia stanu wojennego jest opowiedziana w dwóch odsłonach: rozpoczyna się 13 grudnia 1981 w Warszawie. Widzimy pacyfikację siedziby Regionu, strajki, terror, reakcje zwykłych ludzi. Druga odsłona to rok 1982 i budzenie się oporu: demonstracje, działalność podziemia, życie internowanych, wreszcie wybuch protestów 1 i 3 maja oraz 31 sierpnia.

5. Marzenie o upadku kurtyny. W 50. rocznicę podpisania Traktatów Rzymskich

Wystawa została przygotowana w Ośrodku KARTA, we współpracy z Domem Spotkań z Historią i sfinansowana ze środków Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce z okazji 50. rocznicy podpisania Traktatów Rzymskich. Opowiada o najważniejszych etapach powojennej historii podzielonej Europy w kontekście integracji europejskiej - od roku 1945, poprzez 1957, w którym Belgia, Holandia, Francja, Luksemburg, Niemcy i Włochy zawarły umowy międzynarodowe określone jako Traktaty Rzymskie powołujące m.in. Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG), do roku 2007.

Opowieść prowadzona jest z dwóch perspektyw dotyczących Europy Środkowo-Wschodniej (mówiącej o opresyjności systemu komunistycznego) oraz Europy Zachodniej (pokazującej proces budowania wspólnoty wolnych i demokratycznych państw). Ostatnia część wystawy dotyczy konsekwencji przełomu w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–91 i opowiada o współpracy między krajami europejskimi po upadku muru berlińskiego, polskiej drodze do członkostwa w Unii Europejskiej i funkcjonowaniu naszego kraju w poszerzonej Unii od maja 2004 do listopada 2007.

6. Tu się nigdy nic nie zmieni '68

Wystawa przygotowana w 40. rocznicę protestów studenckich w marcu 1968 roku składa się z archiwalnych zdjęć (pochodzących głównie ze zbiorów PAP) oraz licznych tekstów źródłowych pokazujących zajścia marcowe i najważniejsze wydarzenia 1968 w Polsce, a także interwencję wojsk Układu Warszawskiego w Czechosłowacji. Rok 1968 to niechlubny schyłek gomułkowskiej „małej stabilizacji” (kampania antysemitka, antyinteligentka, czystki polityczne), a jednocześnie pierwsza w PRL próba inteligentnego sprzeciwu wobec wszechwładnej cenzury i odgórnego, partyjnego sterowania kulturą i nauką. To również ważna cezura w powojennych dziejach Polski i Czechosłowacji, które podjęły próbę sprzeciwu wobec narzuconego przez Moskwę systemu totalitarnego. Wystawa przypominała również życie codzienne w Polsce Ludowej.

7. Teraz będzie Polska. Rok 1918

Wystawa przywołuje atmosferę ostatnich miesięcy przed odzyskaniem niepodległości w 1918 roku. Obserwujemy wyzwalający się Kraków, Lublin, Warszawę, Lwów, Poznań... Archiwalnym zdjęciom, ulotkom, plakatom i dokumentom towarzyszą relacje świadków tamtych dni, w kronikarskich zapisach i fragmentach korespondencji powraca klimat sprzed ponad 90 lat.

8. Warszawa z wysoka. Niemieckie zdjęcia lotnicze 1940-45 z National Archives w College Park

Wystawa zdjęć lotniczych wykonanych przez Luftwaffe w latach 1940–1945. Fotografie pochodzą z The National Archives w College Park pod Waszyngtonem. W 2007 roku całkowicie zapomniany zbiór odkrył Zygmunt Walkowski, warszawianista specjalizujący się w interpretowaniu zdjęć stolicy z czasów II wojny światowej.

Fotografie przedstawiają stolicę w najbardziej dramatycznych miesiącach II wojny światowej. Ekspozycję otwierają zdjęcia naziemne, rejestrujące wkraczanie wojsk niemieckich do Warszawy w 1939 roku. Główna część wystawy to zdjęcia lotnicze z lat 1940–45. Symbo-

liczne znaczenie ma prezentowany na wystawie montaż wielu ujęć Warszawy z końca lipca 1944 roku. Przedstawia obraz miasta ze śladami walk z 1939 roku i zniszczeniami po bombardowaniach sowieckich z lat 1941–43. Jednocześnie to ostatni zapis stanu Warszawy w przededniu niemal całkowitego zniszczenia. W zestawieniu z eksponowanymi dalej zdjęciami z czasów Powstania Warszawskiego uwidacznia tempo i rozmiary destrukcji miasta. Dzięki zdjęciom uzupełnionym o komentarze i szkice Zygmunta Wałkowskiego można było prześledzić, jak zmieniały się granice getta, czy którymi kanałami poruszali się powstańcy.

9. Nie mamy tu miasta trwającego... Opowieść o pałacach przy Trakcie Królewskim

Wystawa stanowi wyjątkowy spacer po dawnej Warszawie. Wystawa fotografii wielkomiejskich rezydencji, które przed 1939 rokiem należały do arystokracji. Większość z nich uległa zniszczeniu podczas Powstania Warszawskiego. Te, które odbudowano, tylko zewnętrznie przypominają tamte budowle. Władze komunistyczne usunęły z życia Warszawy arystokrację, jej domy znacjonalizowano i przekazano różnym instytucjom. Zdjęcia przedstawiają również wnętrza rezydencji, kolekcje sztuki, podobizny właścicieli, sceny z przyjęć, ślubów, wakacji. Informacje o historii domów i cytaty z pamiętników, opisujące życie w pałacach, dodatkowo przybliżają klimat życia przedwojennej arystokracji warszawskiej.

10. Niegdyśjsze śniegi. Zima w metropoliach

Wyjątkowe, piękne i rzadko publikowane fotografie prezentujące zwyczaje i atmosferę Bożego Narodzenia w światowych metropoliach w pierwszej połowie w XX wieku. Plenerowa wystawa, na którą składają się fotogramy przedstawiające zimowe widoki z Warszawy, Wiednia, Berlina, Paryża, Londynu i Nowego Jorku, jest świątecznym prezentem Domu Spotkań z Historią dla mieszkańców Warszawy i uzupełnia iluminację Traktu Królewskiego.

11. Cykliści: sympatycy, pasjonaci, mistrzowie

Wystawa opowiada o tym, jak rower z ekskluzywnego wynalazku stał się nierozzerwalną częścią miejskiego i wiejskiego krajobrazu. Na ponad dwudziestu wielkoformatowych planszach eksponowanych jest kilkadziesiąt zdjęć pochodzących z okresu od 2 połowy XIX wieku po rok 1989, reprodukowanych wraz z rysunkami oraz opisami zaczerpniętymi z czasopism tematycznych (np. „Cyklista”, „Przegląd Sportowy”) i okolicznościowych broszur. Istotą ekspozycji jest pokazanie historii sportu rowerowego z różnych perspektyw; zmieniających się na przestrzeni prawie stu lat kształtów i ról oraz zastosowań roweru. To z jednej strony prezentacja różnorodnych odmian i „mutacji” tego urządzenia – od zabawnego bicykla czy welocypeda, poprzez wersje towarzyskie, a także bezprecedensowe: rower-samolot, trycykl (rower-drukarnia uliczna); z drugiej strony pokazanie sylwetek jego użytkowników – mistrzów (m.in. Feliks Więcek – zwycięzca Pierwszego Wyścigu Dookoła Polski, Feliks Rawski - Mistrz Jazdy Królestwa Polskiego) i sympatyków, a także popularnych miejsc do uprawiania tego sportu (np. tor wyścigowy na Dynasach). Wynalazki rowerowe, historie mistrzów i miłośników kolarstwa, najważniejsze wyścigi, wycieczki krajoznawcze i dalekie podróże – to tylko niektóre z tematów prezentowanych fotografii. Opowieść uzupełniają teksty źródłowe z epoki, które w humorystyczny sposób oddają jej atmosferę.

12. Architektoniczna spuścizna socrealizmu w Warszawie i Berlinie. MDM / KMA

Warszawa ma swój MDM (Marszałkowska Dzielnica Mieszkaniowa), Berlin – Karl-Marx-Allee (Aleja Karola Marksa). Obie dzielnice są sztandarowymi przykładami zespołów zabudowy, które całościowo – od kompozycji urbanistycznej poprzez formę architektoniczną aż do

zdobnictwa i detali – zostały podporządkowane zasadom socrealizmu. Mimo iż zespoły te powstawały w różnych państwach to podobieństwa w kompozycji, formie architektonicznej, stylistyce i dekoracjach są uderzające, a niektóre elementy powtarzają się w niemal niezmienionej formie.

Na wystawie wykorzystane zostały zdjęcia archiwalne i współczesne, wycinki prasowe i fragmenty wspomnień. Wyeksponowane zostały detale architektoniczne m.in. pilastry, balustrady, tarasy, gzymsy, mozaiki. Część tekstowa zawiera opis założeń i cech charakterystycznych dla architektury socrealistycznej oraz kalendarium od okresu przedwojennego aż do momentu przełomu politycznego, który zdjął z takich miejsc jak MDM i KMA parasol ochronny władz i uruchomił dyskusję na temat architektonicznej spuścizny minionej epoki.

13. Karol Beyers – pierwsze fotografie Krakowskiego Przedmieścia

Wystawa to na spacer po XIX-wiecznym Krakowskim Przedmieściu. Na zdjęciach Karola Beyera, pierwszego zawodowego fotografa w Warszawie, można zobaczyć, jak wyglądał salon stolicy: piękne weduty, gwarne życie ulicy, nieistniejące już czy inaczej dziś wyglądające kamienice i miejsca, ale także fragmenty zabudowy, które niemal się nie zmieniły.

14. Futbol dawnej Warszawy

Wystawa ma za zadanie wprowadzić w atmosferę przedwojennej piłkarskiej Warszawy. Warszawski świat futbolu pokazujemy przez pryzmat klubu sportowego lub z perspektywy stołecznego kibica.

Ówczesna Warszawa bardzo różniła się od dzisiejszej. Z takich stadionów jak "Makabi", "Skry", WTC - "Korony" czy Domu Ludowego nie pozostał dziś nawet ślad. Inne zostały mocno przebudowane. W lidze piłkarskiej występowały trzy zespoły ze stolicy: "Warszawianka", "Legia" i "Polonia". W niższych klasach rozgrywkowych był czwarty zespół żydowski. Sporo klubów nazywających się robotniczymi powiązanych było z lewicową partią polityczną lub związkiem polityczny. Inne – fabryczne – utrzymywane były przez macierzyste zakłady pracy.

Tylko część z tych klubów przetrwała do naszych czasów. O innych już prawie nic nie wiemy, wystawa ma je przypomnieć.

15. 1947 BARWY RUIN. Warszawa i Polska w odbudowie na zdjęciach Henry'ego N. Cobba (ogólny opis wystawy; składa się z dwóch części – plenerowej i do wnętrza) do uzgodnienia

Prezentowane na wystawie barwne fotografie wykonał w 1947 roku Henry N. Cobb, student architektury na Harvardzie. Autor zdjęć wraz z grupą amerykańskich architektów przyjechał do Europy w ramach wyjazdu edukacyjnego World Studytour mającego na celu zapoznanie się z planami powojennej odbudowy europejskich miast. Henry N. Cobb przywiózł z tej podróży z Polski około 100 fotografii, które po raz pierwszy są publicznie pokazywane na wystawie. Zdjęcia pochodzą m.in. z Warszawy, Katowic, Piekar Śląskich, Szczecina, Wrocławia. Kolor na fotografiach z Polski w latach 40. to ogromna rzadkość. Najczęściej spotykane, biało-czarne zdjęcia zniszczeń powojennych oglądane współcześnie dają efekt dystansu; kolor niweluje poczucie odległości w czasie, zwiększa wrażenie rzeczywistości zarejestrowanego obrazu. Wystawa to jednak o wiele więcej niż porażające realnością fotografie niemal starych z powierzchni miejscowości – zdjęcia zostały wpisane w opowieść o planach odbudowy Polski.

Idea amerykańskich wycieczek edukacyjnych zakiełkowała pod koniec XIX wieku. Po II wojnie światowej wyjazdy o takim charakterze oferowała już większość uczelni. Wycieczki te nie miały charakteru naukowego, ich celem było poznanie innych krajów w zakresie niedostępnym dla zwykłych turystów; miały służyć „otwieraniu Amerykanów na świat i inne kultury”. Temat wyjazdu edukacyjnego, dzięki któremu Cobb trafił do Polski brzmiał „Odbudowa i planowanie osiedli w Europie” („European reconstruction and community planning”). Inicjatorem i liderem wycieczki był amerykański architekt Hermann Field. Uczestnicy odwiedzili Anglię, Czechosłowację i Polskę.

Cobb pojawił się w Polsce w przełomowym dla powojennej historii kraju i kształtu odbudowy momencie. Rok 1947 rozpoczął się powszechnymi wyborami do sejmu. Reakcja Zachodu na sfałszowanie wyników była na tyle miękka, że nowe władze mogły twierdzić, iż wybory były wypełnieniem postanowień traktatów jałtańsko-poczdamskich, co dało komunistom legitymizację na arenie międzynarodowej. Wybrany w lutym 1947 roku przez parlament prezydent Bolesław Bierut, ogłosił amnestię dla ujawniających się żołnierzy antykomunistycznego podziemia, dzięki czemu liczba nadal czynnych „żołnierzy wyklętych” zmniejszyła się do około dwóch tysięcy, co nie stanowiło już zagrożenia dla władzy. Publiczne procesy hitlerowskich oprawców zakończone wyrokami śmierci (Ludwiga Fischera i Rudolfa Hessa) przeplatano z wyrokami śmierci dla przywódców antykomunistycznego podziemia z organizacji „Wolność i Niezawisłość”, co miało stwarzać wrażenie równości „zbrodni wobec narodu polskiego” naziistów i żołnierzy niepodległościowego podziemia.

16. Zwyczajny 1934. Polska na zdjęciach Willema van de Polla

Ekspozycja nieznanymi i niepublikowanymi zdjęciami wykonanymi w 1934 roku w Warszawie, Łowiczu, Wilnie i na pograniczu polsko-rosyjskim i polsko-litewskim. Z podróży do Polski Willema van de Polla (1895–1970), holenderskiego fotografa i fotoreportera, zachowało się w Archiwum Narodowym w Hadze około 400 zdjęć, z czego wybór prezentujemy na wystawie. W stolicy ten wybitny fotografik-reportażysta spotkał się z postaciami życia politycznego – m.in. prezydentem Ignacym Mościckim i ministrem spraw zagranicznych Józefem Beckiem, kulturalnego – Wandą Werwińską, Łodź Halamą, Ewą Bandrowską-Turską, Jadwigą Smolarską, śmietanką towarzyską stolicy i arystokracją, lotnikami, sportowcami. Van de Poll fotografował Warszawę, w tym Starówkę i dzielnicę żydowską, nowo otwarte lotnisko na Okęciu, Teatr Wielki, Polskie Radio, Belweder, Muzeum Cytadeli Warszawskiej i wiele innych miejsc. Większość fotografii wykonywał aparatem Contessa Netel na szklanych negatywach 9x12 cm.

Na wystawie plenerowej prezentowane są wybrane zdjęcia – ekspozycja składa się z 22 banerów.

17. 25 razy Warszawa

Wystawa warszawianisty Jerzego S. Majewskiego o przeobrażeniach w przestrzeni miejskiej i społecznej stolicy w ciągu ostatnich 25 lat. U schyłku lat 80. XX wieku Warszawa była miastem szarym i smutnym; publicyści zadawali nawet prowokacyjne pytanie: czy Warszawa jest metropolią? Stolica Polski z czerwca 1989 to miasto ponurych blokowisk, bazarowych bud i kiosków. Głód zmian spowodował, że następowały szybko: zamykano nierentowne fabryki, burzono pomniki – symbole komunizmu, zmieniano nazwy ulic, budowano nowe osiedla i biurowce; współczesna Warszawa jest wciąż w przebudowie. Z archiwum „Gazety Wy-

borczej” wybraliśmy fotografie do 26 plasz ukazujących nasze miasto w ostatnim ćwierćwieczu.

18. Janusz Korczak – król dzieci

Wystawa, która powstała w ramach obchodów Roku Janusza Korczaka, przypomina sylwetkę wybitnego Żyda-Polaka (który poczuwał się do podwójnej przynależności kulturowej i narodowej), lekarza, pisarza, wychowawcy, działacza społecznego i myśliciela. Opowiada o jego pracy lekarza wojennego, nowatorskiej myśli pedagogicznej, wykładach w radiu, podróżach i związkach z Warszawą. Prezentuje fotografie, dokumenty, fragmenty pamiątnika i książek.

19. Pierwsi fotografowie Warszawy. Beyer, Brandel, Fajans

Zapraszamy na spacer po XIX-wiecznej Warszawie uwiecznionej przez trzech prekursorów polskiej fotografii: Karola Beyera, Maksymiliana Fajansa i Konrada Brandla.

Prezentowane na wystawie najstarsze fotografie miasta przedstawiają przede wszystkim Trakt Królewski od placu Trzech Krzyży do Placu Zamkowego, oraz okolice dzisiejszego placu Piłsudskiego wraz z nieistniejącą już, czy inaczej dziś wyglądającą, zabudową. Na zdjęciach uwieczniono również nowe – zmieniające charakter Warszawy – inwestycje po obu stronach Wisły, m.in.: powstający na placu Grzybowskim kościół Wszystkich Świętych, monumentalny, znenawidzony przez mieszkańców sobór im. Aleksandra Newskiego na placu Saskim, budowę dworca kolei warszawsko-terespolskiej czy most żelazny zaprojektowany przez Stanisława Kierbedzia, będący pierwszą stałą przeprawą przez Wisłę. Na wystawie można również obejrzeć najslynniejszy do tej pory panoramiczny obraz Warszawy czy pierwsze ujęcia wykonane w czasie lotu balonem. Pierwsi fotografowie stolicy pozostawili po sobie także kadry o fotoreporterskim charakterze. Obraz XIX-wiecznej Warszawy dopełniają zdjęcia gwarnych ulic, zabaw dzieci w Parku Saskim, tętniących życiem targowisk.

Z fotografii wyłania się miasto, które mimo zdegradowania do prowincjonalnego ośrodka administracyjnego w carskiej Rosji, represji i permanentnego stanu wojennego oraz brutalnej polityki rusyfikacyjnej, wyrosło na największy ośrodek miejski i przemysłowy na ziemiach polskich i które utrzymało pozycję kulturalnej, politycznej i gospodarczej stolicy podzielonego przez trzech zaborców narodu.

Dzięki kodom QR umieszczonym na każdej plaszynie możliwe będzie porównanie przedstawionych miejsc z ich współczesnym widokiem.

20. 100 lat Legii Warszawa

Wystawa organizowana na 100-lecie klubu Legia Warszawa, przedstawiająca jego początki związane z Legionami i Józefem Piłsudskim, pierwsze lata funkcjonowania poza Warszawą, działalność klubu w stolicy, najważniejsze dla Legii mecze i osiągnięcia oraz sylwetki najwybitniejszych zawodników. Organizatorzy: Legia Warszawa, DSH.